

Kalevalaseuran vuosikirjan kaksoisnumero.

Kalevalaseuran vuosikirja 23—24, 1943—44. WSOY. Porvoo—Helsinki 1945. 207 s.

Sota-aikana Kalevalaseuran vuosikirja ei ole ymmärrettävistä syistä, mm. painatusvaikeuksien takia, voinut ilmestyä yhtä säännöllisesti kuin aikaisemmin. Tämän vuoden kevätkesällä saatiin julkisuuteen yllämainittu arvokas ja mielenkiintoinen kaksoisnumero, jonka sisältämistä kirjoituksista viittaa tässä varsinaisiin tutkielmiin.

Useimmat ovat mytologian ja kansanrunoudentutkimuksen alalta. Dos. Martti Haavio arvelee Horatiuksen säkeen »post equitem sedet atra cura» (ratsumiehen takana istuu musta murhe) perustuvan vanhoihin uskomuksiin ihmisen onnenhaltijasta ja osoittaa monilta kansoilta tarinoita, joiden pääaatteena on, että ihminen ei voi välttää kohtaloaan, tässä tapauksessa erityisesti huonoa onneaan. (Saanen viitata myös erääseen votjakkien tarinaan onnenhaltijoista: Wichmann, SUSA XIX₁ 144—.) Prof. Uno Harva esittelee esi-isämme »Bacchuksen», so. ohran ja oluen haltijan, jo Agricolan jumalainluettelossa mainitun Pellon Pekon. Hän yhdistää siihen Viron setukaisten Peko haltijan ja osoittaa todennäköiseksi, että tämä suomalais-virolainen nimitys on germaaninen lainasana. Tutkijan tiedonaarniosta saadaan valaisua myös oluen valmistuksen historiaan. Tri Jouko Hautalan selityksen mukaan on tarinoissa Heinäveden paholaisihmisestä ydin todellisuudesta, mutta yksityiskohdat ovat yleistä kulkutavaraa. Suomen lappalaisten muinaisusko on tri T. I. Itkosen tutkimuksen aiheena. Hän esittää ensin pääpiirteissään sen, mitä siitä tiedetään vanhempien ja uudempien kirjoittajien mukaan, ja tarkastelee siten ennen käyttämätöntä lähdeettä: noitarumpujen nahkaan piirrettyjä kuvioita, nähden niissä myös sellaisia jumalia, joista vanhat kirjoittajat eivät kerro. Maist. Niilo Valonen esittää Sanakirjasäätiön kokoelmiin tulleiden lisätietojen vahvistavan sitä käsitystä, että muinaisrunoista tunnettu kasvillisuuden ja hedelmällisyyden haltija Sämpsä on personoitu metsäkaisla (sämpsä), kuten Kaarle Krohn on selittänyt.

Tavalla tai toisella koskettavat muinaisrunojamme eräät toiset tutkielmat. Maist. Sulo Haltsonen kirjoittaa Kalevalan ensimmäisestä ukrainankielisestä käännöksestä ja sen suorittajasta. Sampo sanan sukulaismuotoja ja niiden merkityksiä tarkastelee maist. Osmo Mäkeläinen, päätyen alkumerkityksiin sammakko ja sampi, vaikkakin hän katsoo, että Setälän ja Harvan tutkimusten jälkeen on sampoa selitettäessä lähdeettävä maailmanpatsaskuvitelmista.¹ Maist. Heliä-Kaarina Salminen esittelee sulhasen puvun Inkerin ja Itä-Karjalan muinaisrunojen mukaan. Tutkimuksessaan »Runolaulajat ja runosävelmät» dos. A. O. Väisänen huomauttaa, että sävelmillä on ollut toisarvoinen asema suomalaisten muinaisrunojen laulannassa, ja toteaa sitten, että huomattavaa runotaitoa ja säveltäitöä ei ole yleensä samalle kansanlaulajallekaan suotu.

¹ Kun olen tullut esittäneeksi historiallisen katsantokannan mukaisia arveluja sammosta (Vir. 1929 126—), niin saanen mainita, että myös minusta tuntuu käsitys sampo-runojen perustumisesta maailmanpatsaskuvitelmiin vakuuttavimmalta.

Erittäin viehättävä on prof. V. Tarkiaisen Eino Leinon arvoituksellisesta helkavirrestä »Ukon lintu ja virvaliekki» antama tulkinta. Se luo kirkasta valoa Leinon rakkausrunojen psykologiaan yleensä.

Dos. Kustaa Vilkuna selittää hauskaasti, miksi vuoden pisin yö on Agri-colan kalenterin mukaan joulukuun 12. ja 13. päivän välillä, mutta kansanperinteen mukaan Annanpäivän tienoilla, joka on suomalaisissa kalentereissa sijainnut keskiajalta 18. vuosisadalle asti joulukuun 15. päivänä.

Tieteen tulosten esittäminen tutkijain piiriä laajemmalle yleisölle ei ole meillä suinkaan mitään uutta, vaikka sen merkitystä on erikoisesti taas viime aikoina korostettu. Po. julkaisun pitäisi soveltua hyvin myös tähän tarkoitukseen.

T. E. U.